

Unikali paroda apie Biržų grafų Tiškevičių palikimą

Aldona SNITKUVIENĖ

Mykolo Žilinsko dailės galerijoje, Kaune, 2009 m. vasario 12 – balandžio 19 d. veikė unikali paroda „Praeities ir dabarties gija. Biržų grafų Tiškevičių palikimas“. Didžioji dalis eksponatų – Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus nuosavybė (127 vnt.), kiti – skolinti iš Lietuvos dailės (27 vnt.), Lietuvos nacionalinio (10 vnt.), Žemaičių „Alkos“ (3 vnt.) muziejų ir privačių rinkinių (5 vnt.).

Biržų grafų Tiškevičių portretų galerijai surasti ir pristatyti beveik visi portretai. Jie yra gera iliustracinė medžiaga, atskleidžianti Biržų dvaro savininkų kaitą ir pasakojanti lankytoji grafų gyvenimo istorijas. Esant pageidavimui, detalai atskleidžiamos ne tik rinkinių arba pavienių eksponatų atsiradimo muziejuose, bet ir jų patekimo pas grafus detektyvinės istorijos.

Parodoje eksponuoti Filipo Aronso (Philippo Aronso) (1821–1902) „Grafienės Marijos Radvilaitės-Tiškevičienės“, nežinomo autoriaus Marijos ir Mykolo Tiškevičių vaikų portretai, Fransua Adolfo Bruno Audibrano (François Adolphe Bruneau Audibran) (1810 – minim. iki 1865) raizytas Mykolo Tiškevičiaus portretas ir litografija „Juozapas Tiškevičius“, pagal Juozapo Ozemblovskio (1805–1878) apie 1840 m. plieno raizinį, Stanislovo Grocholskio (Stanisław Grocholski) (1858–1932) „Mergaitė“. Po Jono Leono Tiškevičiaus (1851–1901) vedybų su Klementina Potocka, Tiškevičių portretų galeriją papildė Potockių giminės atstovų portretai, tarp jų – Lipoto Horovico (Lipót Horovitz) (1838–1917) drobė „Alfredas Juzefas Potockis“, Juliušo Kosako (Juliusz Kossak) (1824–1899) akvarelės „Eustachijus Erazmas Sanguška“, „Vladislovas Jeronimas Sanguška mūšyje ties Ostrolenka“, „Eustachijus Sanguška žirgyne“, Oresto Kortaco (Oreste Cortazzo) (1830/1836–1910/1915) pastelė „Juozapas Tiškevičius“, nežinomo tapytojo Stanislovo Felikso Potockio portreto kopija sukurta pagal Džovano Batistos Lampio (Giovanni Battista Lampi) (1751–1830) paveikslą ir Lipoto Horovico paveikslą „Marija Klementina Potocka“ kopija. Eksponuojamos pulkininko Mykolo Tiškevičiaus (1761–1839) ir jo sūnų Benedikto Emanuelio (1801–1866) ir Jono (1802–1862) portretų kopijos.

Eksponuoti vertingi XVII a. paveikslai, Peterio Paulo Rubenso (1577–1640) „Nukryžiuotasis“, ir Gereto Lundeso (Gerrit Lundens) (1622 – po 1693) „Medžiotojas ir mergelė“ ir Kornelio Drochsloto (Corneli Droochsloot) (1630 – po 1673) „Kaimo šventė“. XVIII amžiui priskiriama nežinomo prancūzų dailininko drobė „Moteris su vaiku“, Augusto Kverfurto (August Querfurt) (1696–1761) batalinės drobės „Mūšis I“ ir „Mūšis II“, Frančesko Tironio (Francesco Tironi) (1745–1797) „Venecija I“ ir „Venecija II“. Iš paveikslų išsiskiria parodoje eksponuojamas Alberto Žameto (1821–1876) tapytas Mykolo ir Marijos Tiškevičių rūmų Gorodoke interjeras. Brolių Juozapo ir Mykolo Tiškevičių užsakytos chromolitografijos J. K. Vilčinskio Vilniaus albumui, užfiksavo 1858 metais Tiškevičių surengtą medžioklę Vilniaus apylinkėse Rusijos caro Aleksandro II garbei. Mykolo Tiškevičiaus taip

pat Vilniaus albumui užsakyta E. Hauger chromolitografija „Monetos ir medaliai iš grafo Mykolo Tiškevičiaus rinkinio“. Eksponuojami Biržų bibliotekai Juozapo Tiškevičiaus (1850–1905) sukurti ekslibrisai.

Pirmą kartą muziejaus lankytojai galėjo matyti paveikslus iš privačios kolekcijos: tapytojo Leonas Belis (Leon Belly) „Peizažas“, Žanas Baptistas Madou (Jean Baptiste Madou) (1796–1877) „Smuklė“ ir Gustavas Vapersas (Gustave Wappers) (1803–1874) „Liudvikas XVII“.

Tikriausiai Astravo rūmų koplytėje kabėjo Matias Melinas (Mathias Melino) (1589–1653) 1649 metais sukurto reljefinės sidabro plokštelės „Trys karaliai“ ir „Jėzaus Kristaus gimimas“. Jos eksponuotos taip pat pirmą kartą.

Ypatingą vietą tarp Biržų Tiškevičiams priklausiusių taikomosios dailės kūrinių užima istorinis veidrodis, 1697 metais karūnavimo proga įteiktas Lenkijos karaliui, Lietuvos didžiajam kunigaikščiui Augustui II. Jis pagamintas veikiausiai vietinių meistrų. Grafų buitį ir poreikius puikiai iliustruoja XIX a. taikomojo meno pavyzdžiai: valgo-

THE UNIQUE EXHIBITION ABOUT THE LEGACY OF BIRŽAI COUNTS TIŠKEVIČIAI

Aldona SNITKUVIENĖ

The publication presents the unique exhibition “The ties of the past and the present. The legacy of Biržai counts Tiškevičiai” which was organised in February-April in Mykolas Žilinskas Art Gallery in Kaunas, branch of M. K. Čiurlionis National Art Museum. Nearly all portraits of Biržai counts Tiškevičiai were put for demonstration. They illustrated the generations of the owners of the Biržai Manor and explicitly told the life stories of all counts. The priceless pictures of the 17th century, exhibits of ancient Egypt belonged to one of the most outstanding collector of the 19th century Mykolas Tiškevičius (1828-1897), however the facts about his life are very scarce. The legacy of Biržai counts Tiškevičiai is a true witness of the spiritual and emotional needs of the counts and today it has become an important part of the world cultural and art heritage. Artworks and archaeological values presented during the exhibition gave a chance to learn more about the collections of the counts.

masis stalas, molbertas, pietų sevizo porcelianinės lėkštės (Čekija), puoštos Lelivos herbu. Eksponuoti stiklo indai iš servizo gėrimams ir desertui, dekoruoti raizgytais Radvilų ir Tiškevičių herbais (Čekija, XX a. prad.), taip pat rytietiškos vazos (Japonija, XVIII a.), suvenyrinis stiklo pistoletas (Čekija, XIX a.), porcelianinės lėkštės, statulėlės, puošni vaza ir vazos vaisiams fragmentas, gaminti Meisene (Vokietija, XIX a. pab.). Ekspnuojamos ir trys verdžiūros, su egzotiškais peizažais ir kinų stiliaus pavėsinėmis. Jos išaustos apie 1780 metus Karališkojoje Obiuserio manufaktūroje (Prancūzija), pagal žymaus šinuazerių autoriaus Žano Baptisto Pilemento (Jean Baptiste Pilement) (1728–1808) stiliumi sukurtus projektus.

Senovės Egipto eksponatai priklausė vienam įžymiausių, iškiliausių ir kartu dar mažai tyrinėtų XIX a. kolekcininkui Mykolui Tiškevičiui (1828–1897). 1861–1862 metais kelionės į Egiptą bei Nubiją ir ten vykdytų archeologinių kasinėjimų metu rastas, pirktas arba gautas dovanų senienas Mykolas Tiškevičius dovanojo ne tik Luvriui, Vilniaus senienų muziejui, bet ir giminaičiams Lohoiske bei Raudondvaryje. Dalis jų išliko ir dauguma jų ekspnuojama parodoje, tarp kurių – įvairūs amuletai, kelios bronzinės statulėlės, vėriniai ir dvi vaikų mumijos.

Išlikęs Biržų Tiškevičių palikimas – akivaizdus grafų dvasinių poreikių liudytojas, šiandien tapęs dėmesio verta pasaulinio kultūros ir meno paveldo dalimi. Parodoje ekspnuoti dailės kūriniai ir archeologinės vertybės suteikia galimybę nors iš dalies pažinti grafų rinkinius.

Pasinaudojus parodos eksponatais sukurtos dvi edukacinės programos. Jaunesniojo amžiaus moksleiviams muziejaus darbuotojas, egiptologas Tadas Rutkauskas parengė edukacinę programą „Paslaptingasis Egiptas“. Jos metu kartu su grafu Mykolu Tiškevičiumi keliaujama į Egiptą, susipažįstama su šia paslaptinga žeme, plaukiama Nilu aukštyn, ir atrandami Senovės Egipto dievai ir simboliai tarp tikrų, smėlyje iškastų, senienų!

Savo kelionės po Egiptą ir Nubiją metu Mykolas Tiškevičius ne tik apžiūrino krašto žymybes, gėrėjosi nuostabia gamta, medžiojo, dienoraštyje smulkiai aprašė savo įspūdžius, bet taip pat kasinėjo įvairiose vietose, kartais kepinant saulei, kartais paslapčiomis mėnuo šviesoje. Dalis jo iškastų senienų, išlikusių Lietuvos muziejuose, yra pristatytos parodoje. Kartu su grafu Tiškevičiumi leidamiesi į kelionę Nilu ir pasinaudodami šiais eksponatais moksleiviai pažins Senovės Egipto dievus ir šventuosius gyvūnus, supras, kodėl senovės egiptiečiai garbino padangių paukščius, ką byloja dievo Ptaho šypsena, atras įvairių amuletų, kurie saugojo mumijų ramybę, sužinos, ką „mato“ užtat akis, ką „slepia“ skarabėjai ir kokius darbus yra pasiruošę nudirbti ušebtai. Keliaudami Nilu aukštyn pajus „Juodosios žemės“ gamtos grožį, pamatys žiedų ir drugelių spalvas. Didieji Egipt

to miestai – Aleksandrija, Memfis, Tėbai ir kiti – kvies sustoti ir pajusti tūkstančių metų senumo istoriją ir to meto žmonių gyvenimą.

Parodoje ekspnuoti vaizduojamosios ir taikomosios dailės objektai pasitarnavo dr. Aldonai Snitkuvienai rengiant vyresniojo amžiaus moksleiviams edukacinę programą „Pro dinaminį stiklą“, kurios metu aptariama visa informacija, kurią meno kūriniai gali suteikti muziejaus lankytoji. Aptariami dailininkų autografa, atskleidžiamos *originalo, kopijos, replikos* bei *falsifikato* sąvokų reikšmės. Apibūdinti galimi būdai ir priemonės, padedančios jas atskirti. Praktinio užsiėmimo metu, panaudodami pateiktą vaizdinę medžiagą, mokiniai gali patys pabandyti pritaikyti aptartas sąvokas.

Supažindinama ne tik su grafų pirktais ir įvairioms progoms Vakarių Europos porceliano ir stiklo manufaktūrose užsakytais vertingais taikomojo meno dirbiniais, bet ir išsiaiškinama, kokią reikšmę turi juose įrašyti ženklai. Perteikiame muziejų darbuotojų darbo kasdienybę, ieškant ne tik meno kūrinių analogų, tikslinant ar nustatant autorsystę, datavimą, bet ir atsekant sudėtingus eksponatų patekimo į muziejus kelius, kurie kartais išsirutulioja į painias intriguojančias istorijas. Jų nestokojama ir grafų Tiškevičių eksponatų paieškose. Edukacinė programa leidžia profesionaliau pažinti meno kūrinius ir pajusti muziejininko specialybės specifiką.

Džiugu, kad muziejaus lankytojai turi galimybę įsigyti parodos kuratorės dr. Aldonos Snitkuvienės monografiją *Biržų grafai Tiškevičiai ir jų palikimas* (Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus, Kaunas, 2008), kurios kataloge pristatytos ne tik parodoje ekspnuoti meno kūriniai ir archeologinės vertybės, bet ir visos kitos išlikusios Lietuvoje. Taip pat galima gauti išsamios informacijos apie grafų rinkinius, pabirusius po pasaulio muziejus bei privačius užsienio kolekcininkų rinkinius. ■

Parodos salėse. Audriaus Kapčiaus nuotr.

